

РОЗДІЛ 2
ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ
ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

УДК: 378.1+37.01+371

Вікторія Балакірева

ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ПРОДУКТИВНОГО НАВЧАННЯ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Балакірева В. А. Питання підготовки студентів до продуктивного навчання молодших школярів.

У статті подано аналіз процесу підготовки студентів до продуктивного навчання молодших школярів. Розглянуто цілі і принципи продуктивного навчання, а також визначено основні позиції вчителів у системі продуктивного навчання.

Ключові слова: продуктивне навчання, студенти, молодші школярі, самоосвітня діяльність, методи продуктивного навчання.

Балакірева В. Вопросы подготовки студентов к продуктивному обучению младших школьников.

В статье представлен анализ процесса подготовки студентов к продуктивному обучению младших школьников. Рассмотрены цели и принципы продуктивного обучения, а также определены основные позиции учителей в системе продуктивного обучения.

Ключевые слова: продуктивное обучение, студенты, младшие школьники, самообразовательная деятельность, методы продуктивного обучения.

Balakireva V. Questions of preparing students for productive teaching of younger schoolchildren.

The article presents the analysis of the process of preparing students for productive teaching of younger schoolchildren. The objectives and principles of effective teaching are reviewed, as well as the key position of teachers in the system of productive learning.

Key words: productive learning, schoolchildren, younger schoolchildren, self-educational activity, productive training methods.

Актуалізація поняття «продуктивне навчання» пов'язане з реформуванням освіти України, переходом до 12-річної середньої школи та приєднанням до загальноєвропейського освітнього простору.

Освіта, яка сформувалась у середині ХХ сторіччя, передбачала трансляцію учням готової інформації з предмета, а не засвоєння реальної діяльності методами тієї чи іншої науки. Переважання репродуктивних методів в організації навчальної діяльності призводить до послаблення внутрішньої мотивації учнів, зниження їхнього творчого потенціалу.

На думку відомих російських науковців В. Ледньова, Ю. Ді та А. Хуторського, «розв'язання окресленої проблеми можливе в переході від навчання «як передачі знань учню» до продуктивної освіти, коли накопичення знань учня відбувається у процесі створення ним власних освітніх продуктів-гіпотез, досліджень, творів, правил, живописних картин, комп'ютерних програм тощо. Особистісний освітній розвиток учня – його знань, почуттів, здібностей, досвіду в цьому разі відбувається

одночасно із залученням його до наукових і культурно-історичних процесів як їх повноправного учасника.

Технологія продуктивного навчання надає змогу навчання на основі практичного життєвого досвіду, що допомагає молоді в їхньому професійному пошуку, розв'язанні їхніх соціальних, освітніх психологічних і культурних проблем.

Мета статті – розкрити особливості підготовки студентів до продуктивного навчання молодших школярів.

Продуктивне навчання – це процес освіти, метою якого є розвиток особистості у співтоваристві, також удосконалення самого товариства. Цей процес спрямований на успішність у діяльності, орієнтований на продукт, та осмислення цієї діяльності в групі учнів за підтримки педагогів.

Продуктивне навчання спрямоване на набуття життєвих умінь, що ініціюють особистісне зростання й індивідуальний розвиток, міжособистісне спілкування та взаємодію, а також самовизначення його учасників.

Продуктивне навчання – продуктивно орієнтована діяльність у реальній життєвій ситуації учнів.

Продуктивне навчання – це навчання, що забезпечує реальний зв'язок освіти з життям, відкриває перспективу молодим людям за допомогою своїх знань і вмінь знайти роботу, домогтися успіху у житті.

Продуктивне навчання – це процес створення учнями певного продукту, процес набуття життєвих навичок, які забезпечують самовизначення та особистісний розвиток кожного учня.

Продуктивне навчання – орієнтація педагогічної діяльності на на одержання навчального і предметного продукту в самостійній діяльності.

Цілями продуктивного навчання є:

- створення комплексу оптимальних умов задля розвитку особистості учня;
- створення умов для розумової діяльності;
- створення у навчально-виховному процесі цілісної системи знань, умінь, навичок;
 - максимально пристосувати освіту до потреб людини;
 - міжсуб'єктні, партнерські взаємини педагога і учня;
 - набуття учнями життєвих умінь, що ініціюють особистісне зростання й індивідуальний розвиток, міжособистісне спілкування, взаємодію та самовизначення;
 - отримання конкретного продукту в результаті самостійної предметної діяльності учня згідно із загальними вимогами навчання;
 - конкретний соціально значимий продукт;
 - організація мотивованого, самостійного практично орієнтованого навчання;
 - створення діяльнісного підходу до навчання, формування у учнів умінь утверджувати себе через постійну продуктивну діяльність;
 - орієнтація на практичне дослідження успіхів у самоосвітній діяльності.

Нині учень повинен повернутися зі школи з певними результатами. Щоб дійсно був результат і був він ефективним, необхідною є більш інтенсивна інтеграція теоретичного навчання у практичний досвід. Школа має максимально реалізувати головні принципи продуктивної освіти:

- служіння дитині;
- глибоке знання природи дитини законів її розвитку і виховання;
- демократизація;
- гуманізація;

- національний характер;
- вільний вибір;
- самоосвіта;
- індивідуальність;
- продуктивність, результативність.

Продуктивне навчання як педагогічний метод відрізняється від репродуктивного тим, що в його основі лежить системне досвідчене виробництво та рефлексія. Таке навчання здійснюється в ситуаціях практичної участі школярів за допомогою, які послідовно формують продуктивне навчання з урахуванням його критеріїв: особистісного; діяльнісного; соціального; культурного; технічного.

Учасники продуктивного навчання беруть на себе контроль за навчанням і розпочинають самоконтрольоване «особистісне навчання».

У цьому процесі використовують різні методи (колажі, рольові ігри, проектне навчання, вправи, що містять інформаційні та комунікативні медіа-технології).

У системі продуктивного навчання здійснюється якісне оцінювання індивідуального освітнього процесу, що фіксує особисте просування кожного учня відповідно до персональних завдань і якості продукту. Акцент під час оцінювання робиться на умінні використовувати знання, інформацію в різних видах діяльності. У зв'язку з цим актуальними є методи, що оцінюють уміння і здатність використовувати одержані знання в реальній діяльності (автентичне тестування, есе (реферати), портфоліо, проектна діяльність).

Під час продуктивного навчання в учнів починає діяти установка покращити, досягти, взаємодіяти.

Поняття діяльності є центральним у продуктивному навчанні. Завдяки залученню до реальних життєвих ситуацій, учні стають активними в тій сфері діяльності, яку вони обрали самі (як у нормальній ситуації у професійному житті). Разом із педагогами вони планують та реалізують індивідуальну освітню програму, осмислюючи і узагальнюючи свій досвід у різних аспектах (власне навчальному, культурному, політичному).

У межах продуктивного навчання програмовий матеріал і навчальний план індивідуалізуються відповідно до особистісних потреб учнів. Таке самостійне навчання та реалізація індивідуальної програми на основі практичної діяльності й досвіду учнів відбувається за педагогічного сприяння й супроводу з боку педагогів. Вони підтримують самостійне навчання шляхом стимулювання, порад і якісного оцінювання, досягаючи особистості, яка навчається відкрити для себе й реалізувати свою навчальну діяльність. Вони підтримують саме самостійне учіння й самостійне виготовлення продукту. Тут важливо розвинути здатність консультування на основі непрямого підходу Карла Роджерса.

Необхідність індивідуалізації доповнюється груповим навчанням, значення якого продуктивному навчанні не менш важливе. Молоді люди здобувають досвід елементарної комунікації з однолітками, для того, щоб самовизначитися й віднайти почуття особистої гідності.

Самоосвіта потребує презентації результатів кожного члена групи, а також формування навичок ведення дискусії, щоб особистий досвід, погляди, продукти діяльності можна презентувати, критично проаналізувати, скоригувати так щоб вони стали корисними для інших.

Основні позиції вчителів в системі продуктивного навчання:

- наставник;

- співробітник;
- компетентний консультант-універсал;
- тренер;
- особистий радник, вчитель життя;
- науковий керівник індивідуального проекту;
- менеджер;
- партнер у плануванні, аналізі й оцінці навчання;
- співрозмовник;
- організатор навчання (через зміст передає соціокультурні зразки пізнання);
- організатор учіння (індивідуальної пізнавальної діяльності школяра через колективні форми роботи);
- посередник між дитиною, учнівським колективом, загалом та засобами інформації;
- керівник групи;
- координатор;
- фасилітатор.

Основні позиції учня в системі продуктивного навчання:

- суб'єкт діяльності;
- дослідник проблеми;
- учень-творець; співрозмовник;
- учень-споживач;
- самостійне отримання знань;
- створення умов саморозвитку у взаємодії з педагогом;
- рецензент;
- проектувальник свого життя.

Основні продукти учнів:

- навчання;
- гіпотези, дослідження, твори, правила, живописні картини, комп'ютерні програми, вироби з різних матеріалів, рекомендації щодо виготовлення будь яких речей тощо;
- установки учнів, рекомендації як удосконалити, досягти, зберегти, взаємодіяти, вдосконалювати;
- праця: результативна, плідна, обміркована;
- відкриття (суб'єктивно нове знання);
- знання, навички, досвід, ідеї, практичний результат;
- науково-дослідницькі роботи; експериментальні справи тощо.

Продуктивне навчання передбачає таку форму навчальної діяльності, як навчальна майстерня. Відрізняється таке місце навчання від традиційного класу насиченістю навчальним матеріалом, обладнанням (інформаційно-комунікативне забезпечення).

- бібліотека;
- медіатека з темною кімнатою для перегляду;
- результати творчої праці учнів (проекти, наукові роботи, прилади тощо);
- наочні посібники, комп'ютерне забезпечення;
- колекції робочих матеріалів;
- дидактичні матеріали;

- різноманітні ігри й засоби стимулювання креативності та комунікативності;
- експонати;
- довідкова література;
- репродукції;
- карти.

Навчальна майстерня становить своєрідну практичну лабораторію, де визначають і осмислюють питання й теми, що передбачають аналіз практичної діяльності. У практичній майстерні, де готуються до роботи з цими темами за допомогою:

- вибору методів для вивчення;
- пошуку інструментарію для вивчення і подолання труднощів;
- обміну та збагачення досвідом;
- систематичного експериментування;
- пошуку креативних рішень та ідеального варіанту (визначення мрії).

Під час роботи в навчальній майстерні – рефлексія й осмислення досвіду поєднуються з практичною діяльністю й спрямованістю на майбутню діяльність. Учні мають змогу для групової рефлексії з приводу свого колишнього досвіду і підготовки до нового досвіду. Навчальна майстерня дуже зручна для індивідуального учіння оскільки допомагає розкрити методи та навчальний матеріал, що відповідає ситуаціям. На хід ефективності уроку впливає і форма розстановки меблів на занятті.

Етапи діяльності в системі продуктивної освіти

1. Діяльність у соціумі, у процесі якої учень розвиває особисті вміння, виявляє точки «стопору», без подолання яких він не зможе діяти, підвищити свій рівень умінь і навичок (Так, школярі можуть роботи щось вагоме одне для одного, для родичів, для інших учнів школи. Вони активно шукають поле діяльності як у школі так і поза нею). Ситуації постійного вільного вибору дозволяють учням відчувати результати своєї діяльності.

2. Обговорення результатів і проблем з учителями, що водночас є діяльним оцінюванням і формою педагогічної підтримки; таке оцінювання допомагає учневі усвідомити досягнуті результати і проблеми, прийняти рішення про подальші дії.

3. Обговорення проблеми з іншими учнями школи, завдяки чому діти можуть виявити походження особистих проблем, допомогти одне одному розв'язувати спільні важливі питання.

4. Вихід на нову, більш усвідомлену діяльність як у соціумі, так і в школі.

Ознайомлюючись з виробництвом під час екскурсій або навчальної практики, діти виявляють бажання пройти той чи інший курс у школі, розуміти його необхідність для подальшої спеціалізації. Учні середньої школи часто створюють мікрогрупи і вибудовують спільні освітні траєкторії.

Досвід роботи вчителів творчої групи з використанням методики продуктивного навчання дає підстави говорити про поглиблення мотивації учнів та вчителів до продуктивної самоосвітньої діяльності, активізації творчої енергії.

Використання особистого досвіду з користю для інших, аналіз досягнутих результатів, вибір форм і місця діяльності, відповідальність за свій вибір не тільки перед собою, а й перед іншими, мотивація до творчої, інноваційної діяльності – все це є результатами запровадження продуктивного навчання.

У процесі продуктивного навчання учень:

- набуває ще до закінчення школи прикладного досвіду практичної роботи;
- починає дивитись на систему знань через призму практичного досвіду;

- завдяки новому досвіду роботи визначає й фіксує мету поведінки та дій, що ведуть до підвищення життєвої компетентності;
 - розвиває впевненість та відповідальність, здібності міжособистісного спілкування, поєднуючи практичну роботу та навчальну програму;
 - набуває творчої самостійності та здатності ефективно включатися в оточення людей;
 - набуває мотивації для вдосконалення комунікативних навичок;
 - набуває можливостей прикладати свої здібності в співтоваристві;
 - отримує інтелектуальні стимули, необхідні для культурного входження в співтовариство;
 - набуває цінних для нього професійних та ділових контактів у сфері, яка може згодом стати корисною для роботи.
- У процесі організації продуктивного навчання школа:
- підтримує контакти в різних професійних галузях, з тим, щоб став можливим розвиток суб'єктів діяльності і самої школи;
 - починає займатися проблемами учнів, що постають після їх повернення з місця практики;
 - усвідомлює проблеми бізнесу, держави, індустрії, сфери дозвілля пов'язуючи їх з метою освіти;
 - організує візити на державні та приватні підприємства, в медичні, культурні центри, які розглядає як інструмент отримання освіти;
 - усвідомлює можливості для мотивації учнів та націлювання їх на освіту й роботу.

Література

- 1. Андреев В. И.** Эвристическое программирование учебно-исследовательской деятельности / В. И. Андреев. – М.: Высшая школа, 1981. – 240 с.
- 2. Бабанский Ю. К.** Проблемы повышения эффективности педагогических исследований / Ю. К. Бабанский. – М.: Педагогика, 1982. – 192 с.
- 3. Барчук Е. И.** Формирование исследовательских умений в лабораторном практикуме в высшей школе: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук / Барчук Е. И. – К., 1986. – 19 с.
- 4. Білуха М. Г.** Основи наукових досліджень: [підручник для студ. екон. спец. вузів] / М. Г. Білуха. – К.: Вища школа, 1997. – 271 с.
- 5. Ерофеева И. Ю.** Формирование исследовательских умений у студентов факультетов дошкольного воспитания: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук / И. Ю. Ерофеева. – М., 1986. – 16 с.
- 6. Иодко А. Г.** Формирование у учащихся умений исследовательской деятельности в процессе обучения химии: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук / А. Г. Иодко. – М., 1984. – 16 с.
- 7. Краевский В. В.** Проблемы научного обоснования обучения: Методологический анализ / В. В. Краевский. – М.: Высшая школа, 1986. – 386 с.
- 8. Кузьмина Н. В.** Методы системного педагогического исследования / Н. В. Кузьмина. – М.: Педагогика, 1980. – 172 с.
- 9. Левитов Н. Д.** Детская и педагогическая психология: [учеб. пособ. для пед. ин-в] / Н. Д. Левитов. – М.: Учпедгиз, 1960. – 428 с.
- 10. Литовченко В. Н.** Формирование исследовательских умений студентов педагогических специальностей университета средствами НРІР: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук / В. Н. Литовченко. – Минск, 1990. – 19 с.
- 11.** Продуктивне навчання як основа стратегії розвитку інноваційної особистості // Управління школою. – 2008. – № 3.
- 12. Митрош О. И.** Формирование исследовательских умений у учащихся педучилищ: автореф. дис. на соискание ученой

степени канд. пед. наук / О. И. Митрош. – Минск, 1993. – 18 с. **13. П'ятницька-Позднякова І. С.** Основи наукових досліджень у вищій школі / І. С. П'ятницька-Позднякова. – К. : Центр навч. літ-ри, 2003. – 116 с. **14. Скаткин М. Н.** Методология и методика педагогических исследований (в помощь начинающему исследователю) / М. Н. Скаткин. – М. : Педагогика, 1986. – 150 с. **15. Цехмістрова Г. С.** Основи наукових досліджень: [навч. посіб.] / Г. С. Цехмістрова. – К. : Слово, 2003. – 240 с.

УДК 371.134:373.3

Наталія Іванець

РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ В МУЛЬТИКУЛЬТУРНОМУ ВИХОВАННІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Іванець Н. В. Роль особистості вчителя в мультикультурному вихованні учнів початкової школи.

У статті розкрито значення поняття «мультикультурна освіта», викладено основні характеристики мультикультурної компетентності сучасного вчителя, які сприятимуть формуванню мультикультурної поведінки у школярів під час навчально-виховного процесу.

Ключові слова: мультикультурність, мультикультурна компетентність, мультикультурна особистість, мультикультурна освіта, мультикультурне виховання, мультикультурна поведінка.

Іванец Н. В. Роль личности учителя в мультикультурном воспитании учеников начальной школы.

В статье раскрыто значение понятия «мультикультурное образование», изложены основные характеристики мультикультурной компетентности современного учителя, способствующие формированию мультикультурного поведения у школьников во время учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: мультикультурность, мультикультурная компетентность, мультикультурная личность, мультикультурное образование, мультикультурное воспитание, мультикультурное поведение.

Ivanets N. V. A role of personality of teacher is in multicultural education of pupils of primary school.

In the article the meaning of the notion «multicultural competence» is revealed, the main characteristics of the future teacher's multicultural competence, which promote the formation of pupils' multicultural behavior during the educational process are stated.

Key words: multiculturalism, multicultural competence, multicultural personality, multicultural education, multicultural upbringing, multicultural conducting.

Одним із найважливіших завдань вищої педагогічної школи є підготовка майбутніх учителів до реалізації ідей мультикультурної освіти в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. Тому що однією з актуальних проблем сучасної школи є мультикультурне виховання підростаючого покоління, в основі якого лежить етнічна культура з її педагогічними можливостями. На наш погляд, його виконання передбачає формування мультикультурної компетентності сучасного вчителя, під якою розуміють сукупність певних якостей особистості з високим рівнем інтелектуальних знань, професійно-педагогічних умінь і навичок, завдяки яким він